

Janny van der Molen

Margot Frank

Uit de schaduw van Anne

anne frank stichting

Uitgeverij Ploegsma Amsterdam

*Die met ons in de zelfde kamers woonden,
En met ons samen waren dag en nacht,
– Hun wangen waren zacht en warm aan de onze –
Zijn nu voor altijd van ons weggebracht.*

Een strofe uit 'De verlatenen' van Jo Landheer

Voorwoord

Ken je ze, de jongens en meiden die altijd hun woordje klaar hebben en nooit bang of verlegen lijken te zijn? Die altijd zeggen wat ze vinden? Die vol zelfvertrouwen een presentatie geven voor de groep en als eerste hun vinger opsteken in de klas?

Je kent ze vast wel, maar (lang) niet iedereen is zo. Sterker nog, heel veel kinderen én volwassenen laten het graag aan anderen over om als eerste wat te zeggen of de leiding te nemen. Praten over wat ze voelen, doen ze al helemaal liever niet. Als ze mogen kiezen, blijven ze liever een beetje in de schaduw.

In dit boek vertel ik je over Margot Frank. Als ik aan haar denk, zie ik haar voor me in de schaduw. In mijn onderzoek voor dit boek heb ik Margot leren kennen als een bescheiden meisje en een rustige jonge vrouw. Zij was veel meer op zichzelf en stiller dan haar drie jaar jongere zusje Anne, die juist van kleins af aan genoot van aandacht.

Margot was veertien jaar toen in Neder-

land de Tweede Wereldoorlog uitbrak. Tijdens die oorlog vervolgde nazi-Duitsland Joden en joeg hen een diepe, donkere schaduw in. Ze moesten onzichtbaar worden, weggestopt in kampen in verre oorden en uiteindelijk uitgewist, vermoord. Hun lichamen kwamen terecht in massagraven of werden verbrand. Met hen raakten dikwijls hun foto's, brieven en andere persoonlijke bezittingen uit het zicht. Zo verdwenen in die oorlogsjaren miljoenen Joden voor altijd in het duister.

Na de oorlog bleken er toch dagboeken bewaard gebleven, waaronder een heel bijzonder dagboek: dat van Margots jongere zusje, Anne. *Het Achterhuis*, dat in 1947 als boek verscheen, is sindsdien door vele, vele miljoenen mensen overal op de wereld gelezen. En hoewel Anne daarin ook over haar zus schrijft, was er verder weinig aandacht voor Margot. Dat geldt ook voor Edith, de moeder van Margot en Anne.

Vader Otto was de enige van de acht onderduikers in het Achterhuis die de Tweede Wereldoorlog overleefde. Hij bleef het verhaal van Anne tot zijn dood vertellen, op alle denkbare manieren. Daardoor werd hij zelf ook een bekende man. Natuurlijk miste hij zijn oudste dochter en vrouw ook en vertelde hij daarover. Maar door Annes dagboek ging de aandacht van het publiek uiteindelijk toch altijd weer naar Anne.

Margot verdient het dan ook om uit de schaduw gehaald te worden. Zij is dat waard, zoals ieder slachtoffer van de Holocaust het waard is om gezien en gehoord te worden om wie hij of zij was. In dit boek is Margot nu eens niet de ‘zus van’, ‘de dochter van’, of het ‘slachtoffer van’. Zij is het getalenteerde, wat ernstige en lieve meisje dat graag anderen hielp. Een meisje dat – heel verrassend – lid van de toneelvereniging van school was en daarom mogelijk ook een heel luchtige kant had.

Hoe zij écht was, hadden we misschien kunnen ontdekken in haar dagboek. Maar het hare is helaas niet bewaard gebleven. Hoe zou Margot over haar leven hebben geschreven?

Ik heb geprobeerd mij haar dagboekteksten voor te stellen door ieder hoofdstuk in dit boek te eindigen met *Margot*. In die stukjes probeer ik dicht bij Margot te komen, haar wat beter te leren kennen en haar stem te laten horen. Deze stukken zijn te beluisteren op Spotify, door de QR-code die erbij staat te scannen. Shai Eschel is de stem van

Margot, zij speelde de rol van Margot in het online videodagboek van Anne Frank.

Ik probeer Margot zo niet alleen uit de schaduw te halen, maar ook naast Anne in het licht te zetten, als de trouwe oudere zus die zij voor haar was, tot het eind.

Margot en Anne: twee zussen die als kinderen als dag en nacht van elkaar verschilden, maar die tegen het einde van hun leven zich in liefde en wanhoop aan elkaar vastklampen. Die elkaar beschermden en overeind hielden tot ze niet meer konden.

Dit is het verhaal van Margot, een gewoon bijzonder meisje.

Janny van der Molen

Zorgeloze jaren

Zomaar een dag in Amsterdam, zomer 1941. Twee meisjes zitten op het gras en hebben plezier. Ze kennen elkaar van de roeivereniging en van hun middelbare school. Straks stappen ze weer in de boot, maar nu rusten ze even uit. Ze kletsen, lachen en eten wat. Een jaar of vijftien zijn ze en ze lijken zich nergens zorgen over te maken. Maar dat is niet waar.

Margot is het meisje rechts. Naast haar zit Jaaike van Bork. Die likt haar kom met yoghurt uit, staat achter op de foto. Margot lacht. Misschien heeft Jaaike wel een yoghurtsnor of heeft ze net een grappig verhaal verteld. En mogelijk vergeet Margot daar in het gras heel even hoe moeilijk haar leven, en dat van alle andere Joden in Amsterdam, geworden is. Want dat is het. Het is zelfs heel moeilijk. Toch staat Margot Frank met een volle lach op deze foto.

Margot en Jaaike van Bork tijdens een uitje met de roeiclub in 1941.

Wat Margot op dit moment niet weet, is dat dit de laatste zomer is dat zij mee mag doen met de roeiclub. *Voor Joden verboden*, ze hoort en ziet het steeds vaker. Een jaar later, de zomer van 1942, zal zij met haar familie naar het Achterhuis gaan, de nu zo beroemde onderduikplek aan de Prinsengracht in Amsterdam. Daar zullen Margot, haar ouders, haar zusje Anne en nog vier andere Joden twee jaar lang schuilen voor de Duitse bezetter.

Margot zal nooit weten dat zij wereldberoemd zal worden als 'de zus van'. Van Anne Frank dus, haar ruim drie jaar jongere zusje. Als Margot lacht naar de camera, daar zittend in het gras, heeft ze geen idee dat jij nu – tientallen jaren later – naar haar zult kijken. En ze kan onmogelijk weten dat ze al over een paar jaar zal sterven.

Maar het verhaal van Margot begint natuurlijk veel eerder dan dit fijne moment met de roeiclub.

Geboren in Duitsland

Margot Betti Frank wordt op 16 februari 1926 geboren in een ziekenhuis in de Duitse stad Frankfurt am Main. Ze is het eerste kindje van Edith Frank-Holländer en Otto Frank. Edith Holländer komt uit de Duitse stad Aken, een stad die vlak bij de grens met Nederland ligt. Een jong gestorven zusje van Edith heette Bettina, Otto's moeder heeft als tweede naam Betty. Margot zal met haar tweede naam Betti naar een van de twee of misschien wel allebei zijn genoemd.

Ediths vader is een zakenman en heeft een bedrijf in oud ijzer. Als jonge vrouw werkt Edith net als haar broers Julius en Walter in dat bedrijf. Otto Frank komt uit

Otto en Edith op huwelijksreis.

Frankfurt am Main en is een ondernemer. Voordat hij Edith leert kennen, woont hij zelfs een paar jaar in New York en loopt daar stage bij het bekende warenhuis Macy's en een bank.

Op de foto hierboven zie je Otto en Edith tijdens hun huwelijksreis in San Remo, Italië. Otto (36) heeft een keurig pak aan, Edith (25) draagt een net mantelpakje en een hoed. Twee gelukkige mensen met een mooi en lang leven samen voor zich. Ze zijn blij met elkaar, zijn slim en gezond en hebben het geluk in gezinnen te zijn geboren met (best veel) geld. Het is 1925 en het leven lacht hen toe.

Dat was in de jaren daarvoor niet altijd zo geweest. Een paar jaar eerder was Duitsland nog in oorlog, de oorlog die wij nu de Eerste Wereldoorlog noemen. Die duurde van 1914 tot 1918. Otto vecht in die tijd in het Duitse leger. Tegen het einde van de oorlog was hij bevorderd tot luitenant en kreeg hij

een militaire onderscheiding. Later zou er een Tweede Wereldoorlog volgen, de oorlog die ervoor zorgde dat we Otto, Edith, Margot en haar wereldberoemde zusje Anne nu kennen.

Het eerste huis

De Eerste Wereldoorlog is dan misschien al een aantal jaar voorbij, de gevolgen ervan zijn zeker nog merkbaar als Otto en Edith trouwen. Door de Eerste Wereldoorlog zijn er bijvoorbeeld lange tijd minder huizen gebouwd. Vier jaar lang had iedereen in Duitsland zich namelijk ingezet om de oorlog te winnen.

Edith en Otto gaan na hun huwelijk eerst bij de moeder van Otto, Alice Betty Frank-Stern, in Frankfurt am Main wonen. Otto's vader, Michael Frank, leeft dan al niet meer. Hij is in 1909 overleden, toen Otto twintig jaar was. Frankfurt is het thuis van Otto en zijn ouders, maar ook van zijn grootouders van moederskant.

De eerste jaren van *Margot*

MARGOT FRANK

In het huis van oma Frank zet Margot haar eerste stapjes. Als zij ruim een jaar oud is, vinden Otto en Edith een eigen huurhuis aan de Marbachweg 307. Ze wonen op de eerste en tweede verdieping.

In de straat wonen veel kinderen met wie Margot samen kan spelen. De kinderen hebben allemaal verschillende achtergronden. Sommigen worden christelijk opgevoed, anderen zonder een geloof. Zowel de familie Holländer als de familie Frank is Joods. Edith en Otto zijn liberaal joods. Dat betekent dat ze het joodse geloof en de Joodse tradities een plek in hun leven ge-

ven, maar tegelijkertijd niet strenggelovig zijn.

De kinderen in de straat leren spelen-derwijs over elkaars geloof. Met haar buurmeisje Hilde en Hildes zusje Marianne speelt Margot soms 'misje'. Dat betekent dat ze een katholieke kerkdienst (de mis) nadoen. En soms, als er een religieus feest gevierd wordt bij een familie, komen er ook buurkinderen langs. Als Edith, Otto en Margot het joodse lichtjesfeest Chanoe-ka vieren, zijn Margots vriendinnetjes van harte welkom.

Met papa en mama, 1928.

Margot in haar nieuwe regenpak, 1929.

